

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТОРІН У ВІДНОСИНАХ ДОБРОВІЛЬНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА

Цюра Вадим Васильович,

orcid.org/0000-0001-6534-3141

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри цивільного права навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті здійснюються дослідження і аналіз нормативних положень законодавства України та практики Верховного Суду в частині їх тлумачення і застосування, пов'язаних із підставами настання юридичної відповідальності сторін добровільних представницьких відносин і особливостями вжиття належних заходів, у тісному взаємозв'язку з межами й обсягом такої відповідальності. У контексті відповідальності повіреного автор резюмує, що відповідні особливості лежать у трьох площинах, тісно пов'язаних з активною роллю повіреного як сторони договору доручення, та залежать від того, чи настає така відповідальність крізь призму: 1) невиконання або неналежного виконання змісту доручення чи недотримання порядку його виконання, відповідних зобов'язань повіреного діяти в інтересах довірителя, а також перевищення наданих повноважень; 2) здійснення передоручення в контексті встановлених законом меж відповідальності повіреного за вибір та дії замісника (тобто у світлі відступу від загального принципу особистого виконання доручення повіреним, чи узгоджується спосіб і наслідки такого відступу з нормами закону та положеннями договору доручення); 3) обов'язків, які виникають після та у зв'язку з виконанням доручення або його припиненням до виконання, а також пов'язаних із таким припиненням і його наслідками, зокрема й питання відшкодування збитків, завданих таким чином довірителеві.

Натомість випадки та підстави настання відповідальності довірителя перед повіреним є вужчими, проте також суттєвими, стосуються невиконання обов'язку виплати повіреному плати, яка належить йому, якщо інше не встановлено договором або законом; відмови від відшкодування повіреному витрат, пов'язаних із виконанням доручення; неприйняттям або несвоєчасним прийняттям від повіреного всього одержаного ним у зв'язку з виконанням доручення. Додатково закон покладає на довірителя обов'язок відшкодувати збитки, завдані повіреному одностороннім припиненням ним договору доручення, якщо повірений діяв як комерційний представник.

Ключові слова: представництво, юридична відповідальність, обов'язки повіреного, договір доручення, фідучіарні правочини, добровільне представництво, обов'язки довірителя.

Tsiura Vadym. Features of the parties' liability in voluntary representation relations

The article studies and analyses the regulatory provisions of the legislation of Ukraine and the practice of the Supreme Court in terms of their interpretation and application, related to the grounds for the occurrence of legal liability of the parties to voluntary representative relations and the features of taking appropriate measures, in close connection with the limits and scope of such liability. In the context of the attorney's liability, the author summarizes that the relevant features lie in three areas, closely related to the active role of the attorney as a party to the agency agreement, and depended on whether such liability arises through the prism of: 1) failure to fulfil or improper fulfilment of the content of the agency or failure to comply with the procedure for its execution, the relevant obligations of the attorney to act in the interests of the principal, as well as exceeding the granted powers; 2) the implementation of the sub-delegation in the context of the limits of the attorney's liability established by law for the choice and actions of the deputy

(i.e. in light of the deviation from the general principle of personal execution of the mandate by the attorney and whether the method and consequences of such deviation are consistent with the norms of the law and the provisions of the agency agreement); 3) obligations that arise after and in connection with the execution of the mandate or its termination before execution, as well as those related to such termination and its consequences, in particular the issue of compensation for damage caused in this way to the principal.

In contrast, the cases and grounds for the occurrence of the principal's liability to the attorney are narrower, but also significant, regarding the failure to fulfil the obligation to pay the attorney the fee due to him, unless otherwise established by the contract or law; refusal to reimburse the attorney for expenses related to the execution of the mandate; non-acceptance or untimely acceptance from the attorney of everything received by him in connection with the execution of the mandate. Additionally, the law imposes on the principal the obligation to compensate for losses caused to the agent by his unilateral termination of the agency agreement, if the agent acted as a commercial representative.

Key words: representation, legal liability, duties of attorney, agency agreement, fiduciary transactions, voluntary representation, duties of principal.

Постановка проблеми. Загальновідомо, специфіка договірної представництва засновується на особливій довірчій природі відносин між представником і довірцем, із чого випливають і закономірності не лише нормативного регулювання прав і обов'язків сторін, але і їх здійснення та виконання на практиці, а також на чому засновуються окремі підстави припинення договору доручення, правові наслідки такого припинення тощо. Відповідно, це впливає й на визначення засад настання юридичної відповідальності повіреного перед принципалом (і навпаки), а також випадків і способів застосування до винної сторони заходів юридичного впливу, спрямованих на припинення порушення та відшкодування завданих ним збитків. Варто приділити увагу різним стадіям реалізації представницьких відносин, включно з виконанням доручення та розірванням відповідного договору, адже на всіх цих стадіях сторонами можуть допускатися порушення законодавчих вимог або договірних обов'язків, у зв'язку із чим повинна наставати юридична відповідальність для такої сторони. Характер і межі останньої, у свою чергу, є важливими не лише для внутрішніх представницьких відносин як таких, що реалізуються суто між повіреним і довірцем, але й для відносин зовнішніх, оскільки представник діє від імені та в інтересах принципала з метою настання для останнього цивільних прав і обов'язків у зносинах із третіми особами. Сказане в сукупності зумовлює необхідність науково-аналітичного осмислення проблематики відповідальності сторін у відносинах добровільного представництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним аспектам настання та реалізації добровільного представництва присвячували свої роботи такі українські дослідниці та дослідники, як Н. С. Бутрин-Бока, І. О. Гелецька, О. А. Грабовий, І. Ю. Доманова, В. В. Заборовський, Б. П. Карнаух, П. Ф. Немеш, А. К. Серая, С. Я. Фурса, О. В. Харитонова, О. І. Харитонов, С. А. Чванкін, Л. І. Шаповал, О. В. Якимчук та інші. Водночас, хоча проблематика договірної представництва протягом останніх років отримала достатнє теоретико-практичне відображення у працях вітчизняних учених, питання відповідальності сторін договору доручення, зокрема і кризь призму актуальних правозастосовних висновків і правових позицій Верховного Суду, досі потребують здійснення подальших наукових розвідок у цьому напрямі.

У зв'язку з вищевикладеним, метою наукової статті є дослідження та проведення аналізу відповідних нормативних положень законодавства України і практики Верховного Суду в частині їх тлумачення і застосування, пов'язаних із підставами настання юридичної відповідальності сторін добровільних представницьких відносин і особливостями вжиття належних заходів, у тісному взаємозв'язку з межами й обсягом такої відповідальності. Таким чином можна буде сформулювати загальне бачення моделей відповідальності в рамках договірної представництва, визначити характерні риси цього інституту на рівні теорії та практики.

Виклад основного матеріалу. Зважаючи на правову природу та зміст добро-

вільного представництва, а також згадуваний вище фідучіарний (довірчий) характер відповідних відносин між сторонами, згідно з результатами аналізу законодавчих приписів Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [1] і правозастосовної практики Верховного Суду, можемо говорити про існування низки важливих особливостей у контексті обсягу та підстав настання відповідальності представника (повіреного) перед принципалом (довірителем), що стане першим аспектом нашого дослідження в межах окресленого предмета та мети цієї наукової статті. Такі особливості лежать у трьох площинах, що тісно пов'язані з активною роллю повіреного як сторони договору доручення (наділеної за ним більшою кількістю прав і обов'язків, що водночас детальніше регламентовані законом [2, с. 59]), залежно від того, чи настає така відповідальність крізь призму:

1) невиконання або неналежного виконання змісту доручення чи недотримання порядку його виконання, відповідних зобов'язань повіреного діяти в інтересах довірителя, а також перевищення наданих повноважень;

2) здійснення передоручення в контексті встановлених законом меж відповідальності повіреного за вибір та дії замісника (тобто у світлі відступу від загального принципу особистого виконання доручення повіреном, чи узгоджуються спосіб і наслідки такого відступу з нормами закону та положеннями договору доручення);

3) обов'язків, які виникають після та у зв'язку з виконанням доручення або його припиненням до виконання, а також пов'язаних із таким припиненням і його наслідками, зокрема й питання відшкодування збитків, завданих таким чином довірителеві.

Розглянемо визначені три категорії та специфіку випадків настання відповідальності повіреного крізь їх призму детальніше.

На стадії виконання доручення в межах добровільних представницьких відносин засадничим є обов'язок, закріплений у ч. 1 ст. 1004 ЦК України, а саме те, що повірений зобов'язаний учиняти дії відповідно до змісту даного йому доручення, який, у свою чергу, повинен виражатися в чітко визначених у договорі доручення (або виданій на його основі довіреності)

юридичних діях, які належить вчинити повіреному, що водночас мають бути правомірними, конкретними та здійсненими (ст. 1003 ЦК України). Як відзначає Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду в постанові від 16 червня 2021 р. у справі № 613/608/15-ц [3], оскільки здійснення повіреном прав довірителя, набуття, зміна та припинення для нього прав і обов'язків шляхом здійснення угод є метою договору доручення, то повірений має діяти в тих межах, які встановлені довірителем відповідно до змісту наданого йому доручення. Саме ці межі кореспондують утіленим у договорі доручення та довіреності волі довірителя, спрямованій на вчинення юридично значущих дій від його імені та його коштом. Виходячи із цього, учинення повіреном дій із перевищенням повноважень (регламентоване ст. 241 ЦК України), якщо воно не було надалі схвалене довірителем, також конституює недотримання повіреном змісту доручення.

Отже, у зазначених випадках учинення повіреном дій усупереч змісту даного йому доручення застосовується ст. 610 ЦК України, яка визначає порушенням зобов'язання його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання (дефініція неналежного виконання). Отже, варто звертатися й до ст. 611 ЦК України, якою передбачено правові наслідки порушення зобов'язання, установлені договором або законом, зокрема:

1) припинення зобов'язання внаслідок односторонньої відмови від зобов'язання, якщо це встановлено договором або законом (щодо односторонньої відмови від договору доручення це прямо передбачає як для довірителя, так і для повіреного, п. 1 ч. 1 ст. 1008 ЦК України, а ч. 2 цієї ж статті взагалі закріплює, що відмова від права на відмову від договору доручення є нікчемною), або розірвання договору;

2) зміна умов зобов'язання (довіритель може змінити зміст доручення, з урахуванням попереднього невиконання чи неналежного виконання, якщо таке виконання ним прийнято і довіра до повіреного не втрачена);

3) сплата неустойки;

4) відшкодування збитків і моральної шкоди.

З наведених лише два останні є заходами юридичної відповідальності стосовно повіреного. Так, хоча закон не передбачає сплати неустойки повіреним довірителеві за неналежне виконання чи невиконання змісту доручення, це може встановлювати укладений між ними договір. Так само він може закріплювати, які види збитків і в яких межах мають відшкодовуватися повіреним у цьому зв'язку. Стягнення ж моральної шкоди може відбуватися відповідно до усталених у судовій практиці підходів, виходячи з обставин конкретної справи і доказів, наданих на їх підтвердження. Водночас ч. 1 ст. 1004 ЦК України містить також винятки із загального правила, закріплює, що повірений може відступити від змісту доручення, якщо цього потребують інтереси довірителя і повірений не міг попередньо запитати довірителя або не одержав у розумний строк відповіді на свій запит. У цьому разі повірений повинен повідомити довірителя про допущені відступи від змісту доручення, як тільки це стане можливим.

Ця норма є важливою гарантією, яка звільняє повіреного від відповідальності за відступ від змісту доручення, і водночас утіленням принципу примату справжніх інтересів довірителя над визначеними в договорі чи довіреності юридичними діями та способом їх здійснення повіреним. Те, що закон непрямо залишає за повіреним право визначати, які саме дії відповідають волі й інтересам довірителя, якщо він не зміг запитати або не отримав відповіді від останнього в розумний строк, є черговим проявом фідучіарного характеру відносин добровільного представництва. Відповідно притягнення повіреного до відповідальності перед довірителем у такому разі, як видається, буде залежати від доведення довірителем учинення повіреним дій усупереч його інтересам, проте не всупереч змісту доручення, якщо повіреним буде доведено, що він здійснив належні спроби комунікації.

У свою чергу, межі відповідальності повіреного в разі передоручення досить чітко окреслюються в загальній (для відносин представництва) нормі ст. 240 ЦК України та спеціальній (для договору доручення) ст. 1005 цього ж Кодексу. Їх синтез дозволяє констатувати, що пові-

рений може бути відповідальним перед довірителем за неповідомлення або несвочасне повідомлення довірителя про передачу виконання доручення замісникові (закон передбачає, що він повинен зробити це негайно, у такому разі відповідатиме лише за вибір замісника), інакше повірений відповідатиме за дії замісника як за власні. У цьому зв'язку Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду в постанові від 16 травня 2019 р. у справі № 401/2995/16-ц [4] наголосив на тому, що повідомлення про вчинене передоручення має бути направлено особі, яку представляють, негайно, оскільки особа, яку представляють, якщо вона вважає за необхідне, має право в односторонньому порядку скасувати проведене передоручення. Якщо ж замісник повіреного був вказаний у договорі доручення, повірений не відповідатиме як за вибір замісника, так і за вчинені ним дії. Важливо й те, що призначення замісника допускається лише в разі передбачення такої можливості договором або законом, а також якщо представник був вимушений до цього з метою охорони інтересів довірителя.

Відповідальність повіреного перед довірителем у зв'язку з виконанням доручення або припиненням договору та його наслідками до такого виконання лежить у площині невиконання (неналежного виконання) повіреним обов'язків, пов'язаних із негайним поверненням довірителеві довіреності, строк якої не закінчився, і наданні звіту про виконання доручення та виправданих документів, якщо це вимагається за умовами договору та характером доручення, а також негайною передачею довірителеві всього одержаного у зв'язку з виконанням доручення (п. п. 2–3 ч. 1 ст. 1006 ЦК України). У світлі цього варто звернутися до правового висновку, зробленого в постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 12 лютого 2024 р. у справі № 757/6016/22 [5], де відзначено, що обов'язок надання доказів виконання передбачених дорученням дій і передачі одержаного у зв'язку з виконанням доручення покладається саме на повіреного, адже саме він в межах виконання доручення вчиняє активні дії.

Стосовно ж використаної в цитованій вище нормі категорії «негайності» передання всього одержаного довіритель повіреному, у постанові від 10 січня 2019 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 320/4274/16-ц [6] наголосив на тому, що в контексті застосування ч. 2 ст. 530 (згідно з якою, зокрема, боржник повинен виконати такий обов'язок у семиденний строк від дня пред'явлення вимоги, якщо обов'язок негайного виконання не впливає з договору або актів цивільного законодавства) та п. 3 ч. 1 ст. 1006 ЦК України, у разі відсутності домовленості між повіреним і довіритель про встановлення строку (терміну) передачі одержаного у зв'язку з виконанням доручення, така передача має відбуватися негайно. Для довірителя не потрібно пред'являти вимогу про передачу одержаного у зв'язку з виконанням доручення, оскільки п. 3 ч. 1 ст. 1006 ЦК України є винятком, що допускається ч. 2 ст. 530 ЦК України.

Тут погоджуємось із позицією Б.П. Карнауха, який вказує на те, що якщо повірений не повертає довіритель одержані у зв'язку з виконанням доручення грошові кошти – застосовуються норми про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань, установлені ст. 625 ЦК України [7, с. 220]. Відповідно ж до ч. 2 цієї статті боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом. Додатково, згідно із ч. 3 ст. 1009 ЦК України повірений повинен відшкодувати довіритель збитки в разі відмови від договору доручення, якщо така відмова відбулася за умов, коли довіритель позбавлений можливості інакше забезпечити свої інтереси, а також відмови від договору, якщо повірений діяв як комерційний представник. Видається, що в цій ситуації факт завдання і обсяг збитків повинен довести вже довіритель.

Закріплення у згадуваній нормі правила щодо покладення на повіреного від-

повідальності й обов'язку відшкодувати збитки, якщо його одностороння відмова від договору позбавила довірителя можливості реалізувати свої права чи інтереси іншим способом, також впливає з фідучіарного характеру відносин між сторонами. Оскільки за таких умов можна стверджувати, що повірений не виправдав довіри принципала і такою дією унеможливив виконання змісту доручення не лише ним, але й загалом будь-якою іншою особою чи самим довіритель. Також це положення не лише спрямоване на захист інтересів довірителя, але й повинне гарантувати, що повірений, з усвідомленням покладеного на нього законом обов'язку з відшкодування збитків у разі відмови від договору, що матиме вказані наслідки, докладатиме зусиль до виконання довіреного йому доручення.

У процесі розгляду питання специфіки відповідальності довірителя перед повіреним варто одразу констатувати, що підстави її настання є вужчими, як і сам обсяг відповідальності, оскільки не стосуються виконання змісту доручення як ключового обов'язку, покладеного на повіреного як активну сторону договору. Проте закон також закріплює низку обов'язків довірителя перед повіреним, невиконання яких призводитиме до виникнення в довірителя юридичної відповідальності, поряд зі встановленням подібних правових наслідків у разі вчинення довіритель низки дій, а саме:

1) відповідно до ч. 1 ст. 1002 ЦК України повірений має право на плату за виконання свого обов'язку за договором доручення, якщо інше не встановлено договором або законом. Установлена таким чином презумпція оплатності договору доручення відходить від загальної для договорів про надання послуг норми ч. 1 ст. 903 ЦК України, згідно з якою, якщо договором передбачено надання послуг за плату, замовник зобов'язаний оплатити надану йому послугу в розмірі, у строки та в порядку, що встановлені договором. Додатково, ч. 4 ст. 1007 цього Кодексу прямо покладає на довірителя обов'язок виплатити повіреному плату, якщо вона йому належить, а відповідно до ч. 1 ст. 1009 ЦК України, якщо договір доручення припинений до того, як доручення

було цілком виконане повіреним, довіритель повинен, якщо повіреному належить плата – виплатити йому плату пропорційно виконаній ним роботі, а також відшкодувати повіреному витрати, пов'язані з виконанням доручення (про що далі);

2) окрім плати за виконання повіреним своїх обов'язків, довіритель згідно з п. 2 ч. 2 ст. 1007 ЦК України повинен відшкодувати повіреному витрати, пов'язані з виконанням доручення. До таких витрат можуть належати транспортні витрати, внесені ним від імені довірителя страхові чи банківські платежі, нотаріальні послуги тощо. Наприклад, Велика Палата Верховного Суду в постанові від 7 вересня 2022 р. у справі № 910/16579/20 [8] зазначає, що договором доручення може бути передбачено, зокрема, покладення на повіреного виконання обов'язку довірителя як боржника перед його кредитором із відшкодуванням довірительом поручителю витрат, пов'язаних з виконанням такого обов'язку.

Також ці витрати не пов'язані та не залежать від плати, яка належить повіреному за договором. Окрім цього, як підкреслив Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду в постанові від 16 жовтня 2018 р. у справі № 924/1049/17, незважаючи на те, що обов'язок довірителя відшкодувати повіреному витрати, пов'язані з виконанням доручення, впливає із загального положення про те, що повірений діє коштом довірителя, їх не можна ототожнювати, оскільки поняття «коштом довірителя» є ширшим, ніж поняття «витрати, пов'язані з виконанням доручення» [9]. Відповідно, перша з категорій («коштом довірителя») охоплює й кошти або інше майно, необхідні для виконання доручення (наприклад, для укладення договору купівлі-продажу від імені довірителя за надані ним кошти для цього), а не лише конкретні витрати на таке виконання, що їх фактично несе повірений;

3) кореспондуючим обов'язку повіреного негайно передати довірителеві все одержане у зв'язку з виконанням доручення є обов'язок останнього негайно прийняти відповідні кошти, майно, документи тощо (ч. 3 ст. 1007 ЦК України). Критерій «негайно» тут також варто розуміти

як мінімально можливий і розумний строк, необхідний для такої передачі. Отже, хоча згідно з нормативним положенням довіритель і не повинен заявляти вимоги про повернення, проте він мусить негайно прийняти все одержане у зв'язку з виконанням доручення;

4) хоча й у цьому аспекті встановлених законом випадків настання відповідальності довірителя перед повіреним менше, проте, якщо довіритель здійснив односторонню відмову від договору доручення, він повинен відшкодувати завдані цим збитки повіреному, але лише за умови, що останній діяв як комерційний представник (ч. 2 ст. 1009 ЦК України). За загальним же правилом, відмова довірителя від договору доручення, відповідно до цієї ж норми, не є підставою для відшкодування збитків, завданих повіреному припиненням договору.

Щодо відповідальності довірителя за невиконання обов'язку щодо сплати повіреному належної йому плати, застосовується ч. 2 ст. 625 ЦК України, отже, довіритель буде зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням установленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом. Важливо, що ч. 2 ст. 1002 ЦК України закріплює, що якщо в договорі доручення не визначено розмір плати повіреному або порядок її виплати, вона виплачується після виконання доручення відповідно до звичайних цін на такі послуги.

У контексті ж невиконання довірительом свого обов'язку щодо негайного прийняття від повіреного всього одержаного у зв'язку з виконанням доручення, варто звертатися до приписів ст. 613 ЦК України. Згідно із ч. 1 цієї норми кредитор вважається таким, що прострочив, якщо він відмовився прийняти належне виконання, запропоноване боржником, або не вчинив дій, що встановлені договором, актами цивільного законодавства чи впливають із суті зобов'язання або звичаїв ділового обороту, до вчинення яких боржник не міг виконати свого обов'язку. Водночас, виходячи із припису ч. 3 ст. 613 ЦК України, повірений не матиме права на відшкодування збитків, завданих простроченням довірителя

в контексті прийняття виконання, якщо довіритель доведе, що таке прострочення не є наслідком його вини або осіб, на яких за законом чи дорученням кредитора було покладено здійснення прийняття.

Висновки. Отже, підстави відповідальності повіреного перед довірителем безпосередньо та насамперед пов'язані з належністю виконання змісту доручення, а також зачіпають питання дотримання принципу особистого виконання доручення, порушення порядку здійснення передоручення і, в окреслених законом випадках, відповідальності за дії замісника. Натомість випадки та підстави настання відповідальності довірителя перед повіреним є вужчими, проте також суттєвими, стосуючись невиконання обов'язку виплати

повіреному плати, яка належить йому, якщо інше не встановлено договором або законом; відмови від відшкодування повіреному витрат, пов'язаних із виконанням доручення; неприйняттям або несвоєчасним прийняттям від повіреного всього одержаного ним у зв'язку з виконанням доручення.

Водночас обидві сторони можуть нести відповідальність через невиконання обов'язків, які виникають після та у зв'язку з виконанням доручення або його припиненням до виконання, а також пов'язаних із таким припиненням і його наслідками, зокрема й питання відшкодування збитків, завданих таким чином довірителеві або повіреному, якщо він діяв як комерційний представник.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
2. Юсип В.В. Строки здійснення прав та виконання обов'язків повіреним. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 1. С. 59–62.
3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 16.06.2021 р. у справі № 613/608/15-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98000101>.
4. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 16.05.2019 р. у справі № 401/2995/16-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81877324>.
5. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 12.02.2024 р. у справі № 757/6016/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117043830>.
6. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 10.01.2019 р. у справі № 320/4274/16-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79112666>.
7. Карнаух Б.П. Обов'язки повіреного за договором доручення. *Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних прав* : матеріали Круглого столу, присвяченого пам'яті проф. Ч.Н. Азімова, м. Харків, 16 грудня 2016 р. Харків, 2017. С. 215–222.
8. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 07.09.2022 р. у справі № 910/16579/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107140913>.
9. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 16.10.2018 р. у справі № 924/1049/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77184192>.